
Bol'soj frazeologičeskij slovar' ruskogo jazyka

Otv. red. V. N. Telija. Moskva: AST-PRESS KNIGA,
2006, 784 str.

Jurij Emanuel Rojs

IZVLEČEK: Avtor na kratko predstavlja obsežen frazeološki slovar ruskega jezika, ki ga je poleg odgovorne urednice sestavljalo še sedem profesorjev – frazeologov. V njem naj bi bila pri pojasnjevanju frazemov prvič podana skrajšana oblika opisa situacije, v kateri je uporabljen frazem, kar omogoča pravilno izbiro frazema v ustnem in pisnem sporočanju. Slovar ima sistem stilnoplastnih kvalifikatorjev, ki odražajo stanje sodobnega ruskega jezika v različnih jezikovnih ravninah in tudi v internetu. Posebnost slovarja je opis smiselnih gnezd frazemov v enem slovarskem članku. V njem so opisani frazemi kot znaki jezika, kulture, naveden je kulturološki komentar k opisanim jezikovnim enotam, zato je to pojasnjevalno-kulturološki slovar.

Bol'shoi frazeologičeskii slovar' ruskogo iazyka (Large Russian Dictionary of Idioms) Editor-in-chief Veronika N. Teliya. Moscow: AST-PRESS KNIGA, 2006, 784 pp.

ABSTRACT: The author briefly presents this extensive Russian dictionary of idioms, compiled by seven idiom specialists in addition to its editor-in-chief. In its explanation of idioms it claims to be the first to provide a concise description of the situation in which an idiom is used, enabling correct idiom choice in oral and written communication. The dictionary has a system of stylistic labels that express the situation of contemporary Russian at various linguistic levels and also on the Internet. A special feature of the dictionary is its description of logical sets of idioms within a single dictionary entry. These describe idioms as symbols of language and culture, and culturological commentary is cited for the linguistic units described. Consequently, this is an explanatory culturological dictionary.

To je obsežen frazeološki slovar ruskega jezika, ki ga je poleg odgovorne urednice sestavljalo še sedem profesorjev – frazeologov. Z deli doktorice Veronike N. Telije sem se srečal prvič l. 1966. Tedaj sem vzel v roke njeno knjižico *Čto takoe frazeologija* (M., 1966). Proti koncu 20. st. sta izšli njeni knjigi: *Russkaja frazeologija. Semantičeskij, pragmatičeskij i lingvokulturološkičeskij aspekty* (M., 1996) in *Frazeologija v kontekste kul'tury* (M., 1999). Leta 2006 nas je presenetila z obsežnim

frazeološkimi slovarjem (1500 UBZ). Na 4. strani piše: »Slovar, ki je pred bralcem, nima analogije v svetovni leksikografski praksi. V njem je pri pojasnjevanju frazemov prvič podana skrajšana oblika opisa situacije, v kateri je uporabljen frazem, kar omogoča pravilno izbiro frazema v ustnem in pisnem sporočanju«.

Slovar ima sistem stilnoplastnih kvalifikatorjev, ki pojasnjujejo hkrati s perestrojko Gorbačova demokratizacijo sodobnega ruskega jezika v različnih jezikovnih ravninah in tudi v internetu. Posebnost slovarja je opis smiselnih gnezd frazemov v enem slovarskem članku.

Prvič so v slovarju opisani frazemi kot znaki jezika, kulture. V slovarju je naveden kulturološki komentar k opisanim jezikovnim enotam. Na ta način podaja slovar stanje sodobne in pretekle kulture. Zato je obravnavani slovar pojasnjevalno-kulturološki. Po kratkem uvodu sledijo navodila o uporabi, seznam kratic, npr.: angl. (angleško), ofic. (uradno), ustar. (zastarelo), prost. (ljudsko), cerk.-slov. (cerkvenoslovansko) idr. Sledijo kratice poimenovanj biblijskih knjig, kratice poimenovanj virov citatov, kazalo različnih vidsko-časovnih pomenov frazema, besedna gnezda frazemov (25–737), abecedno kazalo obravnavanih frazemov, struktura slovarskega članka, oblika tiska v njem in cilj ter naloga frazeološkega slovarja novega tipa.

Oglejmo si slovarski članek: VES' [BELYJ] SVET

Ves svet. *V mislih imamo zemljo z vsem bivajočim na njej ali vse ljudi, ki naseljujejo zemljo. Standardnost ves beli svet ve.* To je tako imenovano območje razlage vokabule.

Gramatično območje vokabule: v skladnji je lahko osebek ali predmet. Besedni red jedrne besede in komponente je fiksiran.

Območje ilustracij vokabule: Kot vsa dekleta na svetu, ko se jih zbere dve ali več, so govorila, ne da bi poslušala ena drugo, tako glasno <...>, kot <...> je bilo potrebno, da bi to vedel in slišal *ves' belyj svet*. A. Fadejev, Mlada garda. – Kakšna je tu cesta. – je odvrnil kočijaž s hripavim glasom, - za nas je zdaj - cesta *ves' belyj svet*. Počenega groša ni vredno... Štiri ure se peljemo, a kam... M. Bulgakov, *Zapiski mladega zdravnika*. Z vseh strani je zaropotalo, zagrmelo, kot da je kdo s hreščanjem pulil na dva enaka dela *ves belyj svet*. B. Akunin, *Državni svetnik*. Ko so ga prišli aretirati, je moški skočil z balkona. Ali se je bal kazni ali pa ni hotel, da bi resnica o njem postala znana *vsemu svetu*. D. Doncova, *Nasmeh 45. kalibra*.

Podvokabula I

Na *ves' belyj svet* serdit'sja, običat'sja, zlit'sja ipd.

Podobmočje pojasnjevanja podvokabule I

Zelo močno, na *ves svet*, na vse in vseh. *Upoštevamo* največjo stopnjo občutenja osebe (X) kot pravilo negativnih zaznav (razdraženost, zloba, užaljenost idr.).

* X *jezi se na ves' svet*.

Gramatično območje podvokabule I

Neskl.

Pogosteje z glagolom dov. vida

V vlogi predmeta ali prisl. določila

Podobmočje ilustracij podvokabule I

Jaz sem vsaj v primerjavi z njim [ot Šurfa] šibkejši, zato sem se strašno razjezil na *ves' belyj svet* – potem ko nas je poskusil ubiti <...>. M. Fraj, *Brbljajoči mrtvec*.

Občina je propadla, Glečikov se je čutil užaljenega *na ves' belyj svet* in, ko so ustanavljali kolhoz, se je veselil ob neuspehih in z ničimer ni soglašal. *S. Antonov, Dogodki v pen'kovu*. A veter je šumel in zdaj je gugal v vrtiliču pred hišo veje španskega bezga! Toda Genka se ni veselil vetra. On je sedel in zlival jezo *na ves' belyj svet*. <...> Jezilo ga je vse: šuštenje vetra, loputanje okenca, žvenketajoča glasba radia.

Sledijo primeri podvokabule 2, podobmočje pojasnjevanja podvokabule 2, njeno gramatično podobmočje in podobmočje ilustracij 2.

Nazadnje je v slovarskem članku prikazano območje kulturološkega komentarja vokabule s podvokabulami, ki jih uvaja krožec z vrisano zvezdo, kar kaže preneseni pomen.

NA [BELOM, E'TOM] SVETE. Po tem sledi napotilo: gl. str. 393–394.

Jedrna beseda označujejo razsežnost prostora in odnos človeka do te členitve, a tudi z religiozno - duhovno kodo kulture, tj. s celoto religiozno-nravstvenega stališča in predstav (v navedenem primeru s predstavo o tem svetu kot o časovnem zemeljskem življenju).

Prenos UBZ temelji na prostorsko-časovni metafori, v kateri je viden zemeljski svet z vsem obstajajočem na njem v fizično naravnem pojavu; prenos je ustvarjen tudi z metonimijo, z istovetnim bivanjskem predelom sveta ljudi, v katerem se nahajajo frazemi. Orisani frazem izraža stereotipno predstavo o svetu kot celoti. Pri tem jedrna beseda *svet* nastopa v vlogi simbola življenja.

Tik pred začetkom podajanja frazemov je podan Spisek osnovnih virov (slovarji, enciklopedije, priročniki), npr.: Aristova T. S., Kovšova M.L., Ryseva E. A., Telija V. N., Čerkasova I. N.: Slovar' obraznyh vyraženiij ruskogo jazyka /Pod red. V. N. Telija, Moskva, 1995; Biriš A. K., Mokienko V. M., Stepanova L. I.: Slovar' ruskogo frazeologii: Istoriko-e'timologičeskij spravočnik /Pod red. V. M. Mokienko, SPb, 1998; 2001; Frazeologičeskij slovar' ruskogo jazyka /Pod red. A. I. Molotkova, Moskva, 1978. Jarancev R. I.: Russkaja frazeologija: Slovar' spravočnik, Moskva, 1997 idr.

Obnavljani slovar Veronike N. Telije v frazeologijo ne vključuje pregovorov in rekov, kalamburov...

Slovar ni namenjen samo rusistom, ampak tudi vsem tistim, ki jih zanima, kako medsebojno vplivajo kultura in jezik ter njegova frazeologija.